Smärre meddelanden och notiser

Anteckningar om insektfaunan på Småländska höglandet vid Tranås. II.

Lokal massförekomst av eldskinnbaggen, Pyrrhocoris apterus L.

Våren 1947 omtalade förf:s dåvarande ämneskollega vid läroverket i Tranås, biologiadjunkten Sven Borg, att på Ängarydskyrkogården i Tranås förekom en starkt rödfärgad insekt i så stora mängder, att det väckte undran hos allmänheten. Djuren ansamlade sig om våren i långa, sammanhängande strängar längs solsidan av de ligusterhäckar, som funnos därstädes, och kunde bokstavligen hopsamlas litervis. Dessutom sutto de i större eller mindre klumpar i solgasset på nederdelen av lindträd men också på gravstenar och prydnadsväxter invid dessa. Även spridda ex. sågos ute på grusgångarna m.fl. ställen.

Vid besök på lokalen i fråga visade sig det ifrågavarande djuret vara eldskinnbaggen, *Pyrrhocoris apterus* L. Denna insekt anses vara sällsynt i Sverige, men i början av 1940-talet iakttogos flera lokalt begränsade massförekomster av arten i Småland och Östergötland (jfr Ossiannilsson i Op. Ent. VIII, s. 18, 1943).

En person, som med särskilt intresse observerade eldskinnbaggens ovan nämnda massuppträdande i Tranås, var kyrkvaktmästare Markus Renkvist, som alltsedan han 1927 tillträdde sin befattning lagt märke till denna insekt på grund av dess i ögonen fallande färgteckning i svart och intensivt rött. Dåförtiden var förekomsten dock en helt annan, i det endast relativt få exemplar brukade iakttagas vid ligusterhäckarna och på solexponerade grusgångar i närheten av dessa. Häckarna voro vid den tiden ganska imponerande med en höjd av över $^1/_2$ m och en lika stor bredd. Även på Gamla kyrkogården vid Säbyvägen i Tranås såg Renkvist eldskinnbaggen uppträda på likartat sätt, men den kom där aldrig att öka sin numerär på ett så uppseendeväckande sätt som på Ängarydskyrkogården, där de första massuppträdandena började redan sommaren 1945 och sedan fortsatte t.o.m. sommaren 1953. Efter detta år minskades populationen efterhand. Måhända bidrog härtill att dåvarande stadsträdgårdsmästaren Nils Örnefelt lät bespruta de största ansamlingarna av eldskinnbaggen med en stark nikotinlösning, eftersom allmänheten i Tranås dels ansåg insekterna utgöra ett störande element på kyrkogården och dels trodde att planterade prydnadsblommor på gravplatserna angrepos.

De som arbeta på kyrkogården ha dock aldrig sett eldskinnbaggen göra någon som helst skada utan endast iakttagit den livnära sig på kvarliggande frukter från de talrika lindarna. Dessa äro s.k. parklindar (*Tilia vulgaris* Hayne), som äro en korsning mellan *Tilia cordata* Mill. och *T. platyfolia* Scop. och de ha betydligt större frukter än vår vanliga inhemska lind. På Gamla kyrkogården vid Säbyvägen finns däremot endast vår inhemska lindart.

Eldskinnbaggen finns därjämte även på en tredje lokal i Tranås, nämligen vid Tranås stads plantskolor vid Dämsängen omkring 1 km från ovannämnda platser, varifrån varje höst allt nedfallet löv (i detta fall uteslutande lindlöv) transporteras till Dämsängen för kompostering. Åtskilliga eldskinnbaggar kan då iakttagas invid och på denna lövmassa och ses ofta sysselsätta sig med de lindfrukter, som i stor utsträckning följt med lövet. Men någon större population hinner aldrig utbildas på denna lokal, ty varje vår omgräves lövhögen och perforerade rör läggs i den, varpå det hela grundligt genomångas för att ev. förekommande skadliga organismer skall tillintetgöras, innan materialet sprids ut som underlag för drivbänkar. På gångarna mellan drivbänkarna och framförallt invid en örtrik, svagt sluttande sydexponerad liten slänt förekomma dock en del eldskinnbaggar, i regel dock ganska få. Ett par exempel från sommarobservationerna 1958 visa detta: 19 juni 1 kop. par; 25 juni 1 imago och 2 larver. Den 22 mars 1959, då någon genomångning ännu ej ägt rum, undersöktes lövhögen och mer än tjoget eldskinnbaggar kunde insamlas. Samtliga togos någon cm. under lövens ytskikt och temp. var där +2,5°C och på 10 cm:s djup +2,8°C, medan yttertemperaturen samtidigt, kl. var då 8.00 på morgonen, på 1,5 m:s höjd över marken var i skuggan −1,2°C och i solen +0,8°C. Djuren visade ingen större aktivitet men voro ej stela utan rörde sig långsamt och blevo snabbt livliga, då de förvarats i handen en helt kort stund.

Den till synes så värmeälskande eldskinnbaggen har av förf. också iakttagits i i aktivitet vintertid på Ängarydslokalen, t.ex. i februari 1959 (jfr nedan i »Anteckningar om insektfaunan på Småländska höglandet vid Tranås. III.).

Eldskinnbaggens förekomst vid Dämsängen lär snart helt upphöra, ty området skall inom kort bebyggas. Däremot har redan en ny liknande lokal för arten uppstått, ty när stadens plantskola 1 okt. 1959 överfördes, förmodligen provisoriskt, till Majorsgatan 1 och därmed bara någon km. från Ängarydskyrkogården, dröjde det endast till den 23 i samma månad, innan den första eldskinnbaggen iaktogs vid den lindlövshög, som nu höll på att bildas på detta nya ställe och där ingen dylik skinnbagge förut synts till. Under blidvädersdagar i januari och februari 1960 syntes flera stycken *Pyrrhocoris* i rörelse invid lövhögen och enstaka individ hade t.o.m. lyckats taga sig in i ett av växthusen, måhända lockade av värmen.

L. A. H. Lindgren

Anteckningar om insektfaunan på Småländska höglandet vid Tranås. III.

Om nattlig aktivitet hos Dromius quadrimaculatus L. (Coleopt., Carabidae)

De flesta svenska *Dromius*-arterna lever som bekant på träd och då mestadels under bark. Vanligtvis påträffas de under vinterhalvåret, vilket enligt Lindroth (1945, fotnot till s. 413) dock ej torde bero på att imagines dö under våren, utan på att de, sedan löven slagit ut, uppehålla sig i trädtopparna, vilket ju gör dem svåråtkomliga.

I samband med en annan undersökning granskades i ficklampsskcn på kvällen kl. 21.00 den 28 mars 1959 en lindstam på Ängarydskyrkogården i Tranås, varvid tre imagines av *Dromius quadrimaculatus* L. påträffades, dock ej under barken utan löpande omkring på densamma, på något över 1/2 m:s höjd över marken. Detta träd var ganska omfångsrikt med en omkrets av 1,42 m vid 1,5 m:s höjd över marken. Barken var försedd med talrika sprickor med ett djup av 6—8 mm inom

det område, där baggarna uppehöllo sig. Det ena ex. sökte efter en stund dölja sig i en av dessa springor, men infångades tillsammans med de övriga. Möjligen jagar arten alltså om natten på barkytan. Temperaturen var då (kl. 21.00) +2,8°C och den relativa luftfuktigheten 96 %. Kvällen var disig och det småregnade och hela dagen hade f.ö. varit mulen och disig.

Assistent C. C. Coulianos har vänligen meddelat mig, att en liknande iakttagelse föreligger beträffande en annan *Dromius*-art, i det G. H. L. Dicker (1946) den 10 nov. 1945 vid åttatiden på kvällen, då temperaturen höll sig vid nollpunkten, iakttog sex ex. av *D. melanocephalus Dej.* strövande omkring på ett spjälstaket, som stod invid en rad plommonträd. Under dagsljus uppenbarade de sig inte men de döko upp igen efter mörkrets inbrott.

Även vid andra tillfällen har jag påträffat *D. quadrimaculatus* invid och på det nämnda lindträdet under vinterhalvåret, t.ex. den 22 nov. 1958 och 19 febr. 1959. Vid förstnämnda tillfälle var det i samband med att några små ligusterbuskar grävdes upp invid linden, varvid ett individ av denna jordlöpare fanns i den uppgrävda jorden. Temperaturen var då (kl. 9 på morgonen) 5 cm under markytan +4,6°C, och lufttemperaturen på 1,5 m:s höjd var samtidigt +7,8°C, i skuggan. Februarifyndet av *D. quadrimaculatus* gjordes på ett litet stycke barmark mellan lindträdets sydsida och en liten snövall med en höjd av ett par dm. Djuret låg orörligt på den blöta 0-gradiga marken och kvicknade först till, sedan det hållits i handen en stund. Ytterligare en jordlöpare, *Calathus melanocephalus* L., anträffades på samma ställe och den rörde sig trögt. Vid foten av ett annat i närheten stående lindträd, där all snö var bortsmält, var trots den tidiga årstiden några arbetare av svarta tuvmyran, *Lasius niger* L. i rörelse i solskenet liksom några individ av skinnbaggen *Pyrrhocoris apterus* L.

Om förekomsten i Sverige av *D. quadrimaculatus* skriver Lindroth (a.a., s. 428), att den övervägande uppehåller sig på ek, söderut ofta bok, varjämte enstaka fynd föreligger från *Populus, Salix, Sorbus suecica. Betula, Fraxinus, Pyrus Malus och communis* samt att Palm funnit den på barrträd på Omberg. Lind medtages däremot ej i denna förteckning liksom ej heller i den tabellariska översikten av Fennoskandias arboricola carabider hos Lindroth 1949, s. 542. Dr. Palm har senare i brev meddelat mig, att han tagit *D. quadrimaculatus* på lind både som imago och larv. Han anser denna art vara den vanligaste av *Dromius*-släktet i Mälardalens gamla lövskogsområden, där den kan tagas på praktiskt taget alla slags lövträd och sommartid skakas ner från grenarna. (Jfr även Palm 1954, s. 16.)

Citerad litteratur

Dicker, G. H. L. 1946: Nocturnal activity of *Nabis lativentris* Boh. Ent. mon. Mag. **82,** p. 236.

Lindroth, C. H. 1945: Die Fennoskandischen *Carabidae.* I. Spezieller Teil. Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles handlingar. Sjätte följden. Ser. B. Band 4. N:o 1.

— 1949: D:o 111. Allg. Teil. Ib. N:o 3.

Palm, T. 1954: Anteckningar om svenska skalbaggar. IX. Entomologisk tidskrift. **72.**

Summary

In a churchyard at Tranås, a small town in the Swedish Southern Uplands the author was watching the stem of a lime-tree by the light of a torch at 9 p.m. on March 28th, 1959. Then he found three imagines of *Dromius quadrimaculatus* L.,

which were creeping to and fro on the bark, about half a metre above the ground. The bark here was very rough (cracks 6—8 millimetres deep), and one of the beetles after a while tried to hide in one of the cracks. The air was misty, temperature +2,8°C and the relative humidity 96 %. Dicker (1946) has described a similar observation on *Dr. melanocephalus* Dej.

L. A. H. Lindgren

Institutionen för växtsjukdomslära

vid Kungl. lantbrukshögskolan, Uppsala 7, vilken sistlidna 1 juli funnits till i 10 år, vill härmed göra våra entomologer uppmärksamma på sin existens och sitt behov av bistånd från alla intresserade. Vid institutionen skall bl.a. bedrivas forskning rörande för jordbruket skadliga eller nyttiga insekter. Som stöd vid identifiering av vidkommande former behövs en samling bestämda svenska insekter. Undertecknad är sedan institutionens tillkomst bl.a. sysselsatt med att uppställa en sådan samling, vilken bör vara så fullständig som möjligt, men i brist på sakkunnig hjälp framskrider detta arbete givetvis alltför långsamt. Alla bidrag i form av gåvor av bestämda eller obestämda svenska insekter liksom all medverkan med bestämning av institutionens befintliga material (*Coleoptera, Diptera, Hymenoptera*) motses därför med största tacksamhet.

För institutionens syften behövs högst 6—8 exemplar av varje art, och plats har ej beräknats för flera. Det är alltså ej meningen att institutionen skall på något sätt uppträda som medtävlare till Riksmuseets entomologiska avdelning eller Lunds entomologiska museum, vilkas rikhaltiga samlingar utgör underlag för vår kunskap om insekternas utbredning hos oss. Institutionen förfogar över en god samling av *Hemiptera.* I förhållande till behovet något så när tillfredsställande samlingar finns även av *Orthoptera* och *Odonata,* medan övriga grupper är högst bristfälligt representerade. Envar som kan och vill bidraga till uppbyggandet av en insektsamling åt institutionen för växtsjukdomslära är därför synnerligen välkommen och ombedes sätta sig i förbindelse med undertecknad.

Uppsala 7 den 5 januari 1960

Frej Ossiannilsson